

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLİYAVIY TIZIMNI MODERNIZATSIYA QILISHNING DOLZARB JIHATLARI

Marimova Indira Rasul qizi

Toshkent shahar soliq boshqarmasi

“Tadbirkorlikni qo'llab – quvvatlash -xizmat ko'rsatish”

bo'limi xodimi

marimovaindira@gmail.com

(+9989) 97-441-41-30

Annotatsiya: Ushbu tezisda raqamli texnologiyalar asosida moliyaviy tizimni modernizatsiya qilishning mohiyati va ahamiyati yoritilgan. Asarda raqamli to'lov tizimlari, elektron banking va fintex xizmatlarining rivojlanish jarayonlari hamda ularning samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston moliyaviy tizimidagi raqamli transformatsiyaning afzalliklari va mavjud muammolar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, moliyaviy tizim, raqamli to'lov tizimlari, elektron banking, fintex, transformatsiya, innovatsiyalar.

Kirish: Bugungi globallashuv va texnologik rivojlanish davrida iqtisodiyotning barcha tarmoqlari singari moliyaviy tizim ham tub islohotlar sari yuz tutmoqda. Xususan, raqamli texnologiyalar jadal sur'atlar bilan rivojlanib borayotgani moliyaviy munosabatlarda yangi yondashuv va innovatsion yechimlarni talab etmoqda. Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi natijasida an'anaviy moliyaviy xizmatlarning o'rnini bosuvchi yangi shakllar – raqamli to'lov tizimlari, elektron banking, mobil to'lov ilovalari va fintex (FinTech) platformalari paydo bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda raqamli transformatsiya jarayonlari keng ko'lamda amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezidentning “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida moliya sektorini raqamlashtirish, to'lov tizimlarini modernizatsiya qilish, shaffoflikni ta'minlash va korrupsiya omillarini kamaytirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar belgilab berilgan. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy tizimni raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish masalasi dolzarb hisoblanadi.

Asosiy qism: Raqamli texnologiyalar – bu ma'lumotlarni to'plash, saqlash, qayta ishlash va uzatish imkonini beruvchi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari majmui bo'lib, moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtirish, tezlashtirish va xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Moliya tizimida raqamlashtirish quyidagi yo'nalishlarda o'z aksini topmoqda:

- Elektron to'lov tizimlari (Humo, Uzcard, Payme, Click, Apelsin va boshqalar);

- Internet va mobil banking xizmatlari;
- Onlayn kreditlash va mikromoliyaviy platformalar;
- Blokcheyn asosidagi tranzaksiya tizimlari;
- Sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalangan holda risklarni tahlil qilish va boshqarish.

Mazkur yo'nalishlar orqali nafaqat to'lov jarayonlari soddalashmoqda, balki aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari ham kengaymoqda.

O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda raqamli transformatsiya jadal rivojlanmoqda. Markaziy bank tomonidan 2020–2025 yillarga mo'ljallangan Milliy to'lov tizimini rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqilib, uning asosida quyidagi natijalarga erishilmoqda: aholining 95 foizi raqamli to'lov tizimlaridan foydalanishi rejalashtirilgan, mobil to'lovlar hajmi keskin oshgan, ko'plab banklar (Ipoteka, Asaka, TBC, Aloqabank va boshqalar) filialsiz bank modeliga o'tmoqda, Fintex kompaniyalari esa faoliyatini kengaytirmoqda.

Raqamli transformatsiya nafaqat bank sohasida, balki byudjet, soliq va buxgalteriya tizimlarida ham joriy etilmoqda. Onlayn kassa apparatlari, elektron hisob-fakturalar (EHF) va soliq ilovalari orqali hisob-kitoblar avtomatlashtirilib, bu moliyaviy shaffoflik va soliqqa tortish bazasini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli moliyaviy tizimning afzalliklari: to'lovlar tezligi va samaradorligi oshadi, xarajatlar kamayadi, nazorat va shaffoflik kuchayadi, moliyaviy inklyuziya kengayadi hamda innovatsion xizmatlar paydo bo'ladi (blokcheyn, raqamli valyutalar, kriptobanklar va boshqalar).

Asosiy muammolar esa axborot xavfsizligi, infratuzilma yetishmasligi, malakali kadrlar kamligi, huquqiy bazaning to'liq shakllanmaganligi hamda aholining raqamli savodxonligi pastligidir. Bularni hal etish uchun davlat organlari, moliya institutlari va ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Rivojlantirish yo'nalishlari sifatida kiberxavfsizlikni mustahkamlash, raqamli valyuta (CBDC)ni sinovdan o'tkazish, blokcheynni davlat moliyasida qo'llash, aholining raqamli savodxonligini oshirish, sun'iy intellekt asosida kredit scoring tizimlarini joriy etish hamda fintex startaplarini qo'llab-quvvatlash tavsiya etiladi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar asosida moliyaviy tizimni modernizatsiya qilish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Raqamli to'lov tizimlari, mobil banking va fintex yechimlari moliyaviy xizmatlarning tezkorligi, qulayligi va shaffofligini oshirmoqda. Shu bilan birga, axborot xavfsizligi, infratuzilma va kadrlar salohiyatini rivojlantirish yo'nalishlarida hali bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar ko'p.

Kelajakda moliyaviy tizimni to'liq raqamlashtirish orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlik oshadi, balki aholining moliyaviy inklyuziyasi kengayadi, davlat boshqaruvida ochiqlik va ishonch mustahkamlanadi. Demak, raqamli texnologiyalar

— bu nafaqat texnik yangilik, balki moliyaviy barqarorlik va taraqqiyotning asosiy omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida” PF–6079-son Farmoni. – Toshkent, 2020 yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. “2020–2025 yillarda milliy to‘lov tizimini rivojlantirish strategiyasi”. – Toshkent, 2020 yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy sayti: <https://www.mf.uz>
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti: <https://www.cbu.uz>
5. Karimov, N. va To‘xtayeva, D. “O‘zbekiston moliya tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari”, Moliyaviy tahlil jurnali, 2023, №2.
6. Abdurahmonov, I. “Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy barqarorlik”, Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022.
7. World Bank. “Digital Financial Services: Innovations and Challenges”, Washington D.C., 2021.
8. OECD. “Digitalisation and Finance: Opportunities and Risks”, Paris, 2022.
9. International Monetary Fund (IMF). “Fintech and the Future of Finance”, Washington, 2023.
10. Tapscott, D. & Tapscott, A. “Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World”, Penguin Books, 2018.